

POPOTNIK.

List za šolo in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslani knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovoljivo pošljati (frankirani) vredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa opravištvu: Reiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če se enkrat natisne 15 kr.

Vsebina. A. M. Slomšek. — Polh. — Logika. — Dopisi. — Razne stvari. — Spremembe. — Inserati.

Anton Martin Slomšek, pedagog, domo- in rodoljub slovenski.

Spisal Franjo Jamšek.

(Dalje.)

So neumni stariši, ki svojo deco zato v šolo dajejo, da bi se nemščine naučili, ter mislijo, da je dobra šola taka, v kateri se deca nemškovati prav debelo učijo, čeravno poleg nemškovanja Boga, očeta in matere svoje pozabijo. *Taka gola nemškutarija v šoli je morija žlahnega srca in pa blagega slovenskega duha!* Iz takih nemškutarskih šol prirastejo mladi bahači, pa stari berači, prteni kmetiški gospodje, pa slabi orači in gospodarji za jokati. Znajo debelo govoriti, dobrega storiti pa malo. Niso-li ravno taki poneumčeni modrovalci prvi podpihovalci in puntarji bili? *Je-li tega nemška beseda kriva? Ne daj Bog! Krivo podučevanje v nemščini to dela, ako se za nemščine del drugi veliko potrebnejši nauk zamudi, in deci, ki vrlo nemško zna, grdi napuh vsadi, ki zarodi napačnost, gizdost in nepokorščino, ki so rojnice vsake grdobe in nesreče. Je-li ne pride največ študiranih kmetov na boben.*

Res je, da v naših dneh tudi priprosti kmetič nemške besede potrebuje, in v naših uradnijah in pisarnicah težko kaj opravi, če po nemško povedati ne zna, kaj bi rad, dokler je, žalibog, še toliko uradnikov, katerih je sram slovenske besede, ter mislijo, da se morajo zavoljo njih vsi Slovenci nemško učiti. Zato imamo šole slovensko-nemške in Berila v dveh jezikih, ter čutimo staro resnico pregovora, ki veli: „Kolikor jezikov znaš, toliko ljudi veljaš.“ *Ali nemščina bodi šolske omike navržek, ne pa edina modrost!* Ravnopravnost tirja pa tudi od Nemcev, kateri na slovenski zemlji živijo, da se učijo njihovi otroci slovenščine. Nemška ošabnost slovenski jezik zaničuje, pa ne modrost. Modri učitelj zatorej skrbi, da se tudi nemška mladež slovenščine nauči v pomešanih šolah.

Težek jarem nosijo učitelji, kateri v enem jeziku učijo; dvakrat težavneje delo pa je, po slovensko in nemško deco šolati, in šolnik, kateri to dobro zna, je dvojne hvale vreden, pa tudi dvojnega plačila. — Berila nemško-slovenska ti vodilo dajejo, ako se jih modro poslužiš, in že v „Abecedniku“ vsako reč, kolikor mogoče, deci pokažeš, ter po slovensko in po nemško, pa spet nemško

po slovensko imenovati rečeš, naj se šolcem jezik ugladi in privadi na čedno izreko mlado uho. *Malo Berilo* ima sestavke po moči od besede do besede ponemčene; *veliko Berilo* pa v bolj prostem duhu nemščine, kajti so učenci nemške besede že bolj vajeni. *Vsa Berila so v slovenskem duhu zložena*, zato je nemška beseda nekoliko bolj okorna; učitelj jo naj za potrebo olika o pravem času. Hočeš li učence nemške besede dobro učiti, le na dvojce daj čitati, naj eno po slovensko, drugo pa hitro ravno tisto stavo po nemško bere. Ko sta celi odstavek ali § odbrala, potem jih po besedah in sestavkih izprašuj, naj pove, kaj se pravi to ali uno po nemško, kako nemško ime po slovensko, kako se reče to djanje po slovensko, kako po nemško. Ko si deco tako toliko časa vadiš, potem jim lepo brati ukaži celi odstavek. Da je velike in pogostne vaje potreba slovensko in nemško prav govoriti ali pisati, kdo si tega ni skusil? Zato so pristavljene Berilom pismenske vaje, besede sklanjati in pregibati, sostavljati in razstavljati, katerih se lahko poslužiš, ako boljše pismenosti ne trebuješ. Samo ne pozabi, da vse te vaje imajo biti kratke in pa praktične, ne pa vodil in pravil toliko kolo, da bi se pretežko obračati ne dalo, pamet težilo, šolsko omiko pa mudilo. *Nemško branje brez slovenskega spoznanja tega, kar se je bralo, ni le prazno delo, ampak tudi škodljivo otrokom. Vse, kar učiš, utisni otrokom v glavo in v srce; toda skrbi, da svoj nauk oživiš*, da vsejano dobro seme ne umrje, na uglajeno cesto ali pa med trnje ne pade in se zaduši! brani pa tudi pticam, kolikor moreš, zapeljivim pohujšljiveem, da ti ga ne pozobljejo.

Vrli učitelj ne sme biti les, manje pa led; inace bi v šoli zima bila, in dobrega sadu ne rodila. Kako pa to? Naj ti tudi raba *Berila* k temu pripomore. *Berilo malo in veliko* imamo samo slovensko, pa slovensko-nemško. Redke so šole, v katerih bi bilo samo slovensko *Berilo* doma; večidel vse naše šole na kmetih so ponemčene, ki berila v dveh jezikih imajo; to slovensko-nemško *Berilo* je pa močno okrajšano in za omiko šolcev premedlo; učitelj si zatorej naj več iztisov celega slovenskega berila omisli. Ko si sebe in svoje učence z nemško-slovensko učitvo utrudil, beri jim n. pr. *od modrosti*, stran 1—5 *velikega Berila*. Si svet sè svojimi šolarčki prehodil po suhem, po morju, reci jim čitati *od dveh popotnikov*, 39. Daj jim zastavico na dom, str. 40; naj jo razrešijo, ter obljubi kako darilec njemu, kateri jo ugane, kaj pomeni ali kaj je. *Deca bodo po takih uganjkah bistroumi, in tudi domače ljudi boš za šolo budil*. — Si človeško telo popisal, daj jim brati priliko: kako se človeški udi spuntajo, in utisni jim zlati nauk, katerega nam je sosebnost v sedanjih časih veliko potreba. Kako dobro je odraščene šolec živo opominjati: kako za zdravje trupla skrbeti, ter jim nevarščine s prstom kazati. Da pa nauk živo zapomnijo, naj čitajo, kaj je storil *Jaka zidar*, str. 63.

Prislovice ali sploh pregovori so zlati orehi za življenje; pa učitelj je dolžan deci jedro razluščiti. Reci zatorej brati na str. 35: „Jabelko je zjutraj zlato, opoludne srebrno, zvečer pa svinčeno;“ in pobaraj, je-li je to res? Je že kdo otrok to videl? Videl ni, pa skusilo jih je veliko. Če sadje zjutraj uživaš, ti bo dobro služilo, in je zlata vredno. Manj zdravo je opoludne; na večer ti bode težilo želodec, kakor svinec. itd. — Povzdigni besedo, in daj brati: *Česa dušo varovati* stran 79; ter jih svari pred jezo, zavidom itd. — Pelji svoje učence v šolo k mravljam, k bučelicam, k sviloprejkam, str. 145; pa tudi k

pajeku in muhi stran 139. — Slišiš, da je kdo drevje oškodoval, daj jim brati od: *sadjereje*, str. 156, ali jim pa sam prav mično beri. — Ko ste grmovje pregledali, reci jim, naj se učijo od vinske trte ponižnosti, da ne bodo, kakor bodeče trnje odrastli. — Berejo učenci od rudnine, opomni jih, kako blizu nam je smrt, ter naj berejo, kako je: *Šrup na mizi*. Če hočeš odrasčenim dečkom v čudno daljavo pokazati, naj berejo prav razumno: *Čudni magnet*, stran 191. Pravi in kaži jim živo in mično z zvezdami obsijano nebo, naj občutijo veličanstvo božje — str. 229; uči jih pa tudi sè svojim stanom zadovoljnim biti, str. 258. Ne zamudi navdušiti posebno mladeničev za drago domovino str. 250. Ne pozabi tudi sam na sebe, učitelj, in opomni svoje učence velike dolžnosti, hvaležnega srea do učenikov biti, str. 261. Tako bo tvoja šola cvetečemu sadunosniku podobna, nadepolna za učence, za stariše, in tudi za tebe; drag vinar za domovino, za sveto cerkev, pa tudi za sveto nebo.

Ako hočeš svojo šolo oživljati, skrbi za pošten kratki čas. Vse stori, kdor težavo polajša, in koristno posladi. Daj učencem večkrat na dvoje brati, da jim pazko povzdigneš; p. st. 89; „*Od imenitnosti človeka*“, naj učencev kdo kakor učitelj bere, učenci pa odgovarjajo. Tako p. „*Od popotnih ptic*“, naj bo eden učencev Lozjek, drugi pa oča, ki odgovarja, česar Lojze popraša. Sprejmi včasih svoje učence po potu domov, in kaži jim gredé mnogotera drevesa po gaju, pa tudi rože po senožeti in za plotom strupene zeli. Po vseh svojih hojah, pri vsem svojem djanju in nehanju ne pozabi, da si učitelj kristijan in pa še pravoveren katoličan, in se ne sramuj k molitvi odkriti se, ne v cerkev grede pokropiti, moliti sè svojimi učenci in pristopiti ž njimi k spovednici, iti z otroki k sveti božji mizi, imej za slavo in čast. Ne pozabi, kaj Jezus vsem učenim veli: „Kdor stori in uči, bo velik imenovan v nebeškem kraljestvu.“ Mat. 5, 19.

Stan učiteljski je sicer težaven in potiven stan; kdor ga prav spozna, njegovo ceno visoko spoštuje. *Moder in priden šolnik človeškemu rodu veliko več koristi, kakor naslavnejši vojskovodja*, kateri sovražnike strahuje, ter premaguje kraljestva in užuga mesta. Učitelj v tihem, neznanem kraju dobro sadi in polivaje skrbi za boljše ljudi in boljše čase. Naj si ga ravno svet ne pozna in večidel slabo plačuje; v bukvah večnega življenja se svetí njegovo ime in med svetniki bo njegovo plačilo. Pa tudi vsem slabim zanikarnim šolskim učiteljem gorje, po katerih se svet pohujšuje! Bolje bi bilo eelino kopati, ali pa drva sekati, kakor najžlabneje blago, drago deco slabo učiti in pa divjake izgojevati. V najglobljeje peklensko brezdno pridejo slabi stariši, vrh slabih starišev pa zanikarni učeniki. Bog nam pomagaj! (Dalje sledi.)

Polh.

(*Myxus glis*.)

III.

Polh je severno od Alp redka žival. V Alpah je do srednje visokosti navaden, istotako na Španjskem, v Italiji, Greciji in južni Rusiji, ob spodnji Donavi in njenih pritokih, vzlasti Savi, pa se nahaja v obilnem številu; zato je

tudi tu poljša lov ali polharija najbolj razširjena in smemo jo prištevati razveseljevanjem in zabavam, priprostemu kmetu najbolj priljubljenim, tako rekoč njegovim posebnim strastim; kajti njemu je polharija to, kar je vnetemu lovecu lov na divjačino. Polhar pa ima tudi svoje pripovedke, bajke in kvante, kakor je ima lovec. In kdor pozna poljšo lov, kakoršna je n. pr. na Dolenjskem, našel bo naravno, da polharji pri svojem delu šalijo, se s pripovedkami kratkočasijo in pripovedke izmišljajo.

Temno je kakor v rogu. Polharji dospejo v širok gozd. Tu zanetijo velik ogenj. Nato razpostavijo polholovke po bližnjih drevesih. Ko se vrnejo, obstopijo ali obsedejo ogenj ter zapalijo svoje pipe. No, in kaj sedaj? Zdaj se začnejo vsakovrstne kratkočasnice. Eden pove to, drugi drugo. Bolj, ko jo kateri smešno in šaljivo zavije, tim boljše, tim večje odobravanje. Na vrsto pridejo tudi bajke, pripovedke o strahovih, slabih časih, vojnih silah in drugih dogodkih. Čez nekoliko časa pogledajo polharji, če se je že kaj vjelo. Polne lovke strebijo in zopet nastavijo, mrtve polhe pa pomečejo v vreče in koše, za to pripravljene, in zabava okrog ognjišča se z nova začne. — Pogledajo in spraznijo se polholovke v noči 3—4krat. Proti jutru pa začne spanec posiljati polharje. Ko se slednjikrat vrnejo od nastavljenih pastij, še enkrat obilo založijo kurišče s suhljadjo ter se posedejo na tla krog ognja. Mirneje in mirneje postaja med njimi. Glas za glasom umolkne, trudni polharji zadremlijejo drug za drugim. Plamen pa visoko plamti kviško, goreča suhljad poka in ogenj praska. Po vrhah debelih hrastov, gabrov in bukev šumi listje, kleščijo polhi in škripljejo veje, drgajoč druga ob drugo. Ti naravni glasovi dohajajo ušesu na pol čuječih, na pol v sanjah nahajajočih se polharjev. Občutki glasov se nekako mešajo in družijo s sanjami in polhar čuje v svojem drému zdaj hojo človeka, zdaj pokanje z bičem, zdaj žvižganje na prste, zdaj zopet šum po tleh lazečih in skakljajočih polhov. Ko se prebudi iz rahljega spanja, ne ve, je li to, kar je deloma slišal, deloma sanjal, resnica, ali so bile le sanje. Še malo domišlje, in polhar ima bajko o hudiču, kako nadzoruje polhe, kako je pase, kako je vabi z žvižganjem, kako je goni ter poka z bičem, itd. osnovano. Bajka se razširi najprej med dotičnimi polharji, potem med njihovimi obitelji in sosedji in gre od ust do ust po vsej deželi. Tako so nastale mnoge polharske pripovedke in bajke ter prišle s časom med ves narod. Že Valvazor, znani kranjski kronist, je nekaj takih polharskih pripovedek zapisal in o polhu in polhariji sploh precej obširno poročal. Na str. 438., III. del svoje knjige „Die Ehre des Herzogthums Krain“ prinaša sliko predočevajočo, kako žene hudič z bičem v roki polhe na pašo. Po poročilih, ki jih ima Valvazor od polharjev, kateri so sami videli peklenškega pastirja pri polhih, je zlodej bajje grozovit, ves črn, na pol človek na pol kozel. Vendar se Valvazorjeva slika s tem popisom peklenškega ne strinja popolnoma. Valvazorjev hudič je sicer tudi na pol človek, na pol žival, a namesto parkljev, kakor kozel, ima dolge prste z ostrimi kremplji, dolg rep s čopom na koncu in krila; rogovi njegovi so krivi, enako kozlovim. Med drugim še tudi poroča Valvazor, da ima vsak (star) polh, katerega je že imel hudi enkrat v svoji čredi, eden uhelj nekoliko natrgan, kar mu je naredil zlodej tedaj, ko ga je vzel med svojo živino. Mladi polhi, ki še niso prišli z drevesa na tla in še tedaj niso bili v čredi, nimajo tega znaka. Da bi si polhi med seboj uhlje ob-

grizili, Valvazor ne more verjeti, kajti tedaj bi se morali po njegovem mnenju tudi taki polhi nahajati, ki bi imeli oba uhlja nagrizena, in to še na več mestih, kar se pa ni nikdar opazovalo, vsak zaznakan polh ima le eden uhelj na enem samem mesu precepan.

Jurčič, kateri se je bil enkrat še kot dijak pridružil dolenskim polharjem, ko so šli polhe lovit, vpraša starega, izvedenega polharja Trpek-a, ali verjame da hudič polhe goni. Na to mu Trpek obširno odgovori tako-le:*)

„To je res, da jih (goni). Lejte si no, pa povem edno, kako so moj ded pravili o tem. Doma so bili od Kolpe in so se bili v to puščo priženili; jaz sam ne vem, kaj jim je bilo, menda jih je že babnica, moja stara mati — Bog jej daj nebesa — preslepila, do so šli iz vina na nič. Da moj rajnki oče niso nikoli dalje polhov lovili, kakor do sv. Simona in Jude,†) in da jaz po tem prazniku nobonega ne maram več ne v past, ne v skledo, ne živega ne ubitega, to tudi veste. Tega vam pa še nisem povedal, zakaj ranjki moj oča in vsi nekdanji stari ljudje so tako velevali: Vsaka stvar ima kedaj mir in pokoj; pes pri jedi, ptič po noči, vsi ljudje v grobu, polh pa po sv. Simonu in Judi. Tisti večer pred godom sv. Simona in Jude žene hudič polhe spat; malokateri ostane še kaj časa. Kdor se je hudiča bal in se ni hotel vtikati v njegove reči, tak je uže od njega dnij v tem času polhe pustil. To se ve, da dandanes se ljudje uže nobene stvari ne boje, pa še zlođeja ne. — Pri Kolpi si je bil star možec pri stezi, koder so ljudje nosili v mlin, postavil hočo, izdolbel čolnič in je prepeljal ljudi od brega do brega čez Kolpo. Plačevali so mu kaj malega, da je živel, ali v blagu, ali v gotovem. Po noči za dnevom sv. Simona in Jude je starec nekdanj trdno spal v svoji koči. Prebudi ga rompljanje na okno. Gre na uro tipat, polunoči je še le bilo. „Kdo se bo zdaj vozil, ljudje spe; menda se mi je sanjalo“, misli mož in gre, na drugo uho leže ter zaspi. Kmalu ga zopet vzbudi tisto bobnanje. Vstane, odpre lino in jezno vpraša: „Kdo pa je?“ „Pojdi vozit!“ se oglasi nekdo, videl pa ni nikogar, zakaj tema je bila taka, da človek ni videl kam stopiti. „Kdo bo v takem vozil, zdaj pošteni ljudje spó.“ Rekši, zaloputne nejevoljen okence. Menda pa je bil skop in radospraven, kajti premisli se, sname kučmo s klina, zavije se v plašč, vzame veslo, sloneče v kotu in odrine pah pri durih. Zunan je burja pihala, sneg je prašil, tema pa taka, da nikdar takega. Pritava do čolniča, odveže vrv pri kolu, čaka in gleda, od kod bo stopil kdo v čoln. „Na tej strani sem, le-sem vozi“, oglasi so nekdo na oni strani. Brodnik se odpre in odrine proti oni strani Kolpe. V sredi se domisli, da je popred nekaj na okno trkalo, torej je bil gotovo kdo na tem bregu, kako je torej, da ga na drugo stran kličejo. Strah ga obide, pa vesla vendar proti drugi strani. Čoln trči na pesek. „Le noter brž, kjer je kdo!“ pravi čolnar. Tačas nekaj zašumi, zaškrblja in zaevili in zdajci je bil čolniček poln skopicema — pa ne ljudi, ampak majhnega črnega škrata, ki je brodniku nogi zadela do kolen in vse ob njem je žival lazila. Na drugem konci pa se je vstopilo nekaj takega, kakor bi se bil kozel na zadnji nogi postavil; dobro se sicer ni razločilo, toliko je pa videl brodnik, da je nekaj še bolj črnega, kakor noč. Čoln se odrine sam od kraja. „Veslaj“, rekel je kozel in

*) Primeri: Josipa Jurčiča zbrani spisi, II. zvezek str. 189—192.

†) Simon in Juda je 28. oktobra.

brodnik je moral tako storiti, ako ni hotel, da njega, čoln in naložnino odnese Kolpa s seboj. Groza ga je pa bila tako, da mu je kučma v vodo padla, in še pogrešil je ni; jel je moliti tako zvesto, kakor na vernih duš dan. Samega hudirja voziti in še tisto sitno gomezečo stvar — kaj menite — to je žaltavo. Žival je lazila in šumela po čolnu, kakor raki v koprivah. „Kaj, ko bi bili to polhi“ misli si brodnik, ko se je bližal svoji koči, in mu je zmerom bolj upadal strah. „Halo! plačilo“ pravi stari brodnik, ko se je čolnič naslonil na breg, „zastonj ne vozim nikogar o polnoči, celo ne v taki burji; kdor se rad zastonj vozi, pride o poludne.“ „Koliko bi rad?“ vpraša tisti, ki je bil kozlu podoben. „Kajne, saj so to polhi, ta stvar?“ vpraša na to brodnik. — „Polhi“, odgovori oni. „No, kar jih bom ubil, ko vsekam po tej živej kopieci, ti mi bodo za plačilo.“ — „Le udari!“ — Brodnik vzdigne veslo, zamahne — in lop! trešči po golem plohu. Obleti ga strašen puh, da bi ga bilo skorej vrglo vznak, polhov in hudiča pa že ni bilo nikjer, le ob Kolpi po skalovji se je slišalo dleskanje in pokanje, da je brodniku letelo skozi ušesa. — Pa reci človek potlej, da hudič res polhov ne preganja.“ Tako je pripovedoval polhar Trpek dijaku Jurčiču, ko se je bil Jurčič pridružil polholovcem.

V Bistrici za zagrebškimi hribi ni hudič, nego pesjan ali pesoglavec, t. j. človek, katerega je Bog zaradi prevelikih grehov in hudob preobrazil na žival, podobno človeku, gospodar polhom.*)

Nagajivi malik, katerega zapirajo ljudje v sklopnice, da jim dela cekine, se spremeni v zatvornici v polha ali kako drugo drobno žival **)

Nalovljene polhe polharjeva gospodinja doma s krompirjem speče v veliki ponvi ali pa skuha s krompirjem in polhar s svojo družino dobi preslastno jed. Polšje kožice se izdelujejo in s kožuhei orobljajo krojači gospodi zimske suknje in jope. Koliko je vredna polhova kapa, ti pa vé polhar sam najbolje povedati.

IV.

Polhi se love na več načinov. Nastavljajo jim mišje pasti, loke in zajнке. Na Dolenskem je najnavadnša polholovka samostrina, lesena sklopnica, katera ima na spodnji strani ostro železo (rep), s kojim se zasadi v drevo, a zgoraj ozko odprtino. Za odprtino je zakrivljena davka na pero, ki siveca prime, kakor hitro pomoli glavo v nastavljeno lovko. Privabujejo se polhi v samostrine navadno z mehkim sadjem, s katerim se lovka znotraj namaže. Zvabujejo polhe tudi v sodčke ali skrinjice, katere deloma s sadjem napolnijo, potem pa v zemljo zakopljejo. Vhod v take polholovke je po cevi (za cev je včasih pesa starega kolesa) in cev ima znotraj nekaj ostrih žičnih bodic ali žrebļjev tako postavljenih, da zamore polh v lovko, a ne več nazaj. V tako pripravo dobi baje polhar v eni jeseni 200—400 polhov. Čuden način, kakor se še love polhi, opisuje nam Valvazor. Kranjski učenjak piše: „Pred nekaterimi leti šel sem bil sam z drugimi v gozd, kjer se navadno te živali love. Zaslišali smo glasno in močno pokanje, kakor pokajo vozniki z bičem. Ko so potem prišli polhi v neverjetno velikih tolpah ter mimo nas bežali, so kmetje, stoječi okoli mene, slekli svoje jopiče in

*) Primeri „Slovensko berilo“ za peti in šesti razred srednjih šol, sestavil dr. J. Sket str. 70.

***) Glej isto „Slov. berilo“ str. 52.

in sezuli črevlje ter je tja vrgli. Vanje se je toliko polhov poskrilo, da so bili čisto polni. Kakor hitro je polšja truma odišla, so kmetje polhe v jopičih in črevljih pobili in je pospravili. To sem videl s svojimi očmi in slišal s svojimi ušesi.“

Da ima polh zelo okusno meso, vedeli so že stari Rimljanje, kateri so polhe v posebnih logih gojili. Goste gabrove, bukove ali hrastove gozdove obdali so z obzidjem, ki je bilo na notranji strani gladko, da niso mogli polhi po njem kviško. Po drevju z zidom obdanega gozda razpostavili so sklopnice (skrinjice) z vhodom ali pa so zotlili drevesom debela, da so pripravili polhom primerna ležišča in skrivišča. Če niso obrodila drevesa sama dovolj žiri, dajali so jim kistanje, želod in bukovec iz drugih gozdov. Slednjič so polovili sivec ter je zaprl v glinene posode, zvane glirarije ter je tu pitali, da so postali debeli ko prešički in mehki kakor sirovo maslo.* Tako rojeni polhi so prišli na miza bogatih dobroživeev kot najslastnejša jestvina.

Konečno mi je še omeniti polhovih sovražnikov. Njegov najhujši zalezovalec je v krajih, kjer se žival v velikem številu nahaja, brez dvojbe človek sam. Razen njega mu še strežejo po življenju kuna zlatica, dihur, podlasica, divja mačka, uharice in sove. Dasi se sivec s svojimi zobmi in kremplji vsakokrat upira grabežu, se mu vendar le malokedaj posreči, oteči se preganjalec.

Iv. Koprivnik.

Logika.

Spisal Dr. Josip Križan,

kr. gimnazijski profesor v Varaždinu.

(Dalje.)

II. Del.

Načinoslovje.

Uvod.

§ 83. Naloga in razdelba načinoslovja.

Načinoslovje je nauk, ki uči v obče obliko znanosti. Zato upoznava s pravili in oblikami, po katerih se snuje znanstvena celota ali znanost (*scientia*). Ker so pa v vsakej znanosti osnovi: pojmi, sodi in sklepi, zato moremo tudi reči, da načinoslovje uči, kako moremo obdelovati prvee mišljenja in jih zlagati v sestavne celote.

S pomočjo prveev mišljenja spoznavamo sicer predmete naše skušnje, ali to naše spoznanje še ni znanstveno, ker je brez vsake zveze in vsakega sestava. Ako združimo z mišljenjem prvee mišljenja in ž njimi doseženo spoznanje o istem predmetu v jasno in razločno, popolno, razumljivo in pregledno celoto, tedaj je to znanje znanstveno. Način ali oblika, po katerej morajo se združe-

*) Glirarije, katerih se je v Herkulanu mnogo izkopal, so bili polkrogli podobni lonci s poprečnimi poltčicami znotraj in z žičnimi vratci zgoraj. V vsako glirarijo so zaprli po več polhov ter je založili z žirjo.

vati prvi mišljenja, da se doseže omenjeno znanstveno spoznanje, zove se *sostav*, vsebina dosežene celote pa *znanost*. Naše spoznanje je tedaj jasno in razločno, ako so pojmi, ki so predmeti znanstvenega razmatranja oziroma na svojo vsebino dovoljno razjasnjeni. Vsebina pojmov mora se tedaj popolnoma določiti in to se doseza z razlago.

Po razlagi moremo sicer pojme, ki so predmet znanstvenega razmatranja, razločevati, ali to še ni dovoljno k znanstvenemu spoznanju, ker oni morajo se tako v sestavno celoto združevati, da se v mišljenju ne delajo skoki. Baš zato moramo razmatrajoče pojme po istovrstnosti porediti in njih obseg na tanko razločiti. Red in popolnost našega spoznanja osniva se tedaj na tankejši določbi obsega pojmov, in to se doseza z razdelitvijo.

Razmatrajoči pojmi morajo dalje biti v takej medsebnaj zvezi, da moramo, ako je potrebno razlog omeniti, zakaj smo jih baš tako in ne inače medsebeno združevali in zakaj smo izraževali svoje misli baš tako in ne inače. S sodi tedaj, katere smo iz posameznih delov sestavne celote izvodili, moramo razlog omeniti, in to doseže se z dokazom. S dokazom doseže tedaj spoznanje temeljitost, in mišljenje zadobi pravo svojo zanesljivost in zadovoljnost.

Osnova in namen našemu mišljenju ne smeta biti samovoljna, ampak morata zadostovati predmetu naše preiskave in ljudske doumljivosti. Vsaka znanost mora imeti svoj izhod in stanovitno pot, po kateri naše mišljenje doseže svoj namen, katerega ima postavljenega, da se v skušnji ne izgubi. Vse to pa se doseza po metodi. Metoda zadaje namreč našemu spoznanju edinost in sestavni red in ona kaže mišljenju pot, po kateri ono dospje k popolnosti.

Po tem takem delimo načinoslovje na:

1. Nauk o razlagi.
2. Nauk o razdelitvi.
3. Nauk o dokazu.
4. Nauk o metodi ali metodiki.

I. Oddelek.

Nauk o razlagi.

§ 84. O razlagi v obče.

Ker se vsebina pojma razjasni po razlagi, zato mora razlaga omeniti znake, ki stvarjajo vsebino pojma. Razlaga izrazuje se s *sodom*, v katerem je misleči pojem subjekt, vsebina pa, ki jo znaki stvarjajo, *predikat*. Po tem, ali predikat vse znake mislečega pojma našteje, da se tako lahko od vseh drugih pojmov razlikuje, ali mu pa samo nekatere znake napomene, je razlaga popolna in nepopolna. Popolna razlaga je *definicija* (oznaka), ker ona označi in omeji pojem popolnoma proti vsem drugim pojmom.

Po razlagi ne morejo se itak enojni pojmi razjasniti, ker njihova vsebina ne more se razložiti v posamezne znake. Z opisovanjem moremo sicer tudi take pojme natančneje določiti, ali njihovo vsebino moremo razjasniti ali z njihovim obsegom, ali da omenimo njihove nasprotnje pojme ali njihovo porabo. Tako se n. pr. pojmi: bitje, lastnost, barva, glas, okus in posamezni občutki v

obče ne morejo označiti. Samo obče in sestavljene pojme moremo tedaj po razlagi razjasniti.

Obči in sestavljeni pojmi zadržujejo itak v svojej vsebini tako množino znakov, da bi le redko kedaj po razlagi vse omeniti mogli; zato moremo omeniti one znake, s katerimi se vsebina tistega pojma, ki ga razlagamo, popolnoma razlikuje. To pa dosežemo, ako mu omenimo znak roda (*genus proximum*) in znak vrsti (*differentia specifica*). Znak roda določuje namreč pojmu njegovo mesto v rodu ali v redu, v katerem se nahaja — n. pr.: Logika je znanost. Znak vrsti razlikuje pojem od vseh drugih sovrstnih. Tako je n. pr. v pojmu znak vrsti: učeča nas o zakonih in oblikah mišljenja.

Zbog tega tedaj označujemo ali definiramo pojem, ako mu omenimo najbliži, najviši pojem roda in eden znak vrsti (*definitio fit per genus proximum et differentiam specificam*), in oznaka (*definitio*) je trdiven brezuveten sod, kateri omenja znak roda in znak vrsti kakega pojma.

Pri ysakej oznaki ali definiciji moramo paziti: 1. na pojem, ki se označuje, to je definiendum ali definitum; 2. na omembo znakov, ki vsebino pojma od drugih pojmov razlikujejo, to je definiens; 3. na obliko, v katerej se oznaka ali definicija izreka.

Ker se, kakor smo uže omenili, oznaka ali definicija izrazuje s sodom, zato je subjekt tega sode ob enem definiendum, predikat pa definiens. Definies pa zadržuje pojem roda in pojem vrsti, katere moramo vselej med seboj razločevati.

Opazka. Vseh pojmov ne moremo označiti, posebno težavno pa nahajamo dobro definicijo pojmom, ki izvirajo iz skušnje, ker njihov pojem roda še ni dovolj določen in tudi redko kedaj so nam vse v isti rod ali red spadajoče vrsti znane. Pojmu tedaj, ki ga želimo označiti, moramo iznajti vse istovrstne predmete, njihovo skupno lastnost, kar je baš pojem roda, in posamezne lastnosti vsakemu od njih, to je pojem vrsti. Oznaka mora se siednjič stoprav takrat omeniti, ko je definiendum dovolj razložen. Med vsemi znanostmi najdemo v matematiki največ dobrih in temeljitih oznak.

Zbog množine znakov, ki jih nekateri pojmi zadržujejo v svojej vsebini, mnogokrat ne moremo tirjatvam oznake zadostiti, da bi namreč vse v vsebini pojma zadržane znake našteali, zato moramo iznajti take znake, ki ali večo ali manjo množino drugih v sebi zadržujejo, in ti zovejo se bitni znaki, in z njimi izrečena oznaka bitna oznaka (*essentialis*), ker pojem bitno označujejo. Ker pa na vsakem pojmu ne moremo zopet najti bitnih znakov, zato nam morajo dostikrat zadostovati nebitni znaki, in z njimi izrečena oznaka je bitna oznaka (*accidentalis*).

§ 85. Razstavna in sestavna razlaga.

Z ozirom na to, ali razlaga oznaka pojem, ki ga kot znanega predstavlja in tedaj iz njega samega izhaja, ali si ona ta pojem stoprav sama stvarja, je oznaka razstavna in sestavna. Prva razklada vsebino zadanega in znanega pojma v bitne znake in zato predstavlja ona pojem in izrazuje se po obrazcu: „Vsebino pojma A stvarjajo bitni znaki a, b, c“. . . . in ti znaki so združeni v vsebini v celost tako ali tako.

Druga pa razlogajoči pojem sama stvarja in izmišljuje. Z njeno pomočjo stvarjamo mišljenjem novi pojem, ki zadržuje in zastopa nam uže več znanih pojmov. Njen obrazec je ta-le:

„Združenje znakov ali pojmov a, b, c . . . stvarja pojem A.“

Razstavna oznaka rabi se, ako hočemo vsebino pojma razločiti, sestavna pa, kedar hočemo stvarjati nove pojme. Istina prve mora se vselej dokazati; istina druge pa sledi iz istine onih znakov, iz katerih je novi pojem postal.

Po razstavnej oznaki razlagajo se dalje pojmi, predstavljajoči predmete skušnje; po sestavnej pa pojmi modroslovni, prirodoslovni in matematični, akoprem moremo isti pojem z obema oznakama označiti, kakor n. pr.: Trikot je s tremi stranicami omejena podoba, razstavna oznaka, in s tremi stranicami omejena podoba je trikot, sestavna oznaka.

Stvarjanje razstavne oznake vzročuje mnogokrat težkoče, ker ni lahko razložiti zadanega pojma v bitne znake. Zato moramo vsebino in obseg zadanega pojma dobro poznati; in da mu tudi pojem roda in vrsti iznajdemo, je potrebno, da ga primerjamo s sorodnimi pojmi.

Pri iznajdbi znakov vrsti podpira nas razdelitev.

Sestavna oznaka zove se *genetiška*, ako stvarja iz znakov pojme tako, da smo s stvarjanjem samim o njih istini prepričani. Genetiška (izvorna) oznaka razlaga namreč pojem predmeta tako, da ga z razlago pred nami stvarja. N. pr.: „Krog je kriva črta, ki postane, ako se v ravnini neka pika okoli nepremakljive druge pike v istej daljavi tako vrti, da se v svoje izhodišče vrne.“ Oblika genetiške oznake je vendar mnogokrat nepopolna, ker je navadno opisovanje, ne pa oznaka.

Jasnost in razločnost oznake odvisna je od pojmov, s katerimi se izrazuje; ako ti pojmi niso dovolj jasni, tedaj morajo se po posebnej oznaki razjasniti, in to mora se dotle nastavljati, dokler ne dosežemo pojmov, ki se ne morejo niti razjasnjevati, niti je to potrebno. Od ovih oznak je prva glavna, vse druge pa so postranke. (Dalje sledi.)

Dopisi.

Maribor. (Izpiti sposobnosti v Mariboru) Meseca julija t. l. je zborovala na Dunaju anketa, katera se je posvetovala o reorganizaciji učiteljišč in preskušenj sposobnosti za ljudske in meščanske šole. Na podlagi nasvetov te ankete izdalo je visoko ministerstvo nov statut za učiteljišča in tudi nove naredbe glede izpitov sposobnosti za zgoraj imenovane učilnice. Dočim se je statut za učiteljišča v obče malo pre naredil (tvarina v matematiki in realističnih predmetih se je nekoliko pristrigla in na posamna leta drugače razdelila, orglanje je postalo obligaten predmet in še nekaj malih pre naredb), so določbe za izpite sposobnosti za ljudske in meščanske šole skoraj skoz in skoz druge. Važna določba v novih izpitnih naredbah je ta, da so od sedaj povsod izpraševalne komisije, kjer se nahajajo državna učiteljišča. Posledica te določbe je bila, da smo dobili za spodnje Štajersko v Mariboru izpraševalno komisijo, s katero se je izpit našim mladim kolegom iz Spodnje Štajerskega mnogo zljajšal, kajti oni pridejo večidel pred uže znane jim izpraševalne komisarje, bodo imeli učne poskuse (izpite) tudi v slovenskem jeziku in

sicer v vadnici, koje razmere so jim znane itd. Pa tudi v gmotnem obziru so sedaj na boljšem, ker bodo imeli v Mariboru kje imajo znane sošolce iz prešnjih let in druge znanee, manje stroškov, kakor bi jih imeli v Gradu ali kakem drugem mestu, kjer so popolnoma neznani. Druga važna določba v novih izpitnih naredbah je ta, da bodo imeli izpiti zanaprej značaj praktičnih izpitov. Prej se je izpraševalo iz tvarine, iz katere so kandidatje uže pri zrelni preskušnji napraviti izpit; sedaj se bodo sukala vprašanja bolj okoli tvarine, nahajajoče se v učnih načrtih više organizovanih ljudskih šol in po knjigah, uvedenih v naših šolah, dasi seveda tudi druga vprašanja niso izključena. Natančno se bodo izpraševali šolski zakoni in naredbe, ki se tičejo šolksega organizma, potem vzgoje in poukoslovje in zlasti specijelna metodika posamnih predmetov. Nova določba je tudi, da se bodo tisti kandidatje (kandidatinje) kateri hočejo dobiti spričevalo sposobnosti za nemški in slovenski učni jezik, izpraševali iz vsakega predmeta v obeh jezikih, kar poprej nikjer ni bilo. Ti kandidatje (kandidatinje) bodo dobili vrh tega iz pedagogike in deloma iz realističnih predmetov naloge, katere bodo nemško in slovensko (seveda v vsakem jeziku druge naloge) pismeno izdelali. Osposobljali se bodo pred izpraševalno komisijo v Mariboru kandidatje (kandidatinje) tudi samo za nemški, ali le za slovenski učni jezik. V spričevalih sposobnosti vprihodnje ne bo redov iz posameznih izpitnih predmetov (pač pa v protokolih), nego imelo bo spričevalo poleg navadnih dat o rojstvu izobraževalnih in služebnih razmer kandidata (kandidatinje) na koncu: osposobljen (osposobljena) z odliko, ali pa neosposobljen (neosposobljena). To je za kandite, ki malo vedó, dobro, manje ugodno pa tistim, ki so dobro, a ne prav dobro podkovani, oni dobé s slabotnežem enako spričevalo. Konečno še navedemo, kako je mariborska izpraševalna komisija konstitovana, ker vemo, da s tem izpitnim kandidatom vstrežemo: Pedagogika, a) izgojeslovje, šolski zakoni in šolske naredbe, učni načrti itd. (gg. ravnatelj Kaas in prof. Ehrat), b) poukoslovje in specijelna metodika (gg. Mikložič in Koprivnik); nemški jezik (gg. Ehrat in Levitschnigg); slovenski jezik (gg. Fon in Janežič, slednji metodiko jezika); zemljepisje in zgodovina: (gg. Ehrat in Levitschnigg, slednji tudi slovensko); matematika in naravoslovje (g. prof. Lavtar, nemško in slov.); naravopis (gg. prof. Spiller in Koprivnik, prvi nemško, slednji slovensko); risanje in lepomis (g. Vavroh); petje (g. Mikložič); telovadba (g. Markl, slovensko Koprivnik). Poljedelstvo in goslanje nista več obligatna predmeta izpita sposobnosti, vendar pa lahko položi preskušnjo iz teh predmetov, kdor hoče; istotako iz orglanja, igranja na glasoviru, iz francosčine, anglesčine, kakor za pouk gluhonemih, slepih, slaboumnih ali npravno popačenih otrok.

—r—

Sv. Križ na murskem polju. Učitelji ljutomerskega in gornje-radgonskega okraja so imeli svojo letošnjo uradno konferenco pri sv. Križu blizo Ljutomera pod vodstvom gosp. c. kr. nadzornika, Janez Raner-ja. Te konference se je udeležilo 28 učiteljev (1 pomož. uč.) in 5 učiteljic. Kot gostje so bili navzoči: gg. Janez Kukovec, deželni poslanec, Janez Kryl, privatni učitelj v Ljutomeru, Tone Božič, ud okrajnega šolskega sveta v Ljutomeru in Tone Čeh, učitelj v Radgoni. G. prvomestnik otvoril je sejo točno ob določenem času pozdravivši prisotnike z običajnim pozdravom ter spomnivši se najvišjega pokrovitelja narodne naše šole, njih Veličanstva, našega presvitlega cesarja Franca Jožefa I. s trikratnim „živijo“. Svojim namestnikom izvoli si g. Lovro Šijanec, nadučitelja pri sv. Križu. a zapiskarjema sta bila vsled predloga gosp. Karbe izvoljena g. Janez Farkaš in g. Milan Vreča, Negova.

V poročilu g. predsednika o opazkah pri nadzorovanju šol je najvažneje nekoliko opazk o obravnavi realističnih predmetov in izjava, da je obiskovanje šole precej boljše od prejšnjih let. Zaradi knjižnic pa omeni, naj se „Filoteja“, „Miklova Zala“ in „Dora“ nemudoma iz šolskih knjižnic vzamejo ter se ne posojujejo več otrokom.

O prvej nalogi razpravljal je g. nadučitelj Pirc — Veržej prav temeljito. Povdarjal je posebno, da zamore delovati narodna šola v prospeh in povzdigo kmetijstva najlože z dobrim poukom v naravoslovju in sicer teoretično v šoli in praktično v naravi t. j. šolskih vrtih. Potem govori o koristi kmetij, napreduvalnih tečajev, o pametni porabi knjig kmetij, vsebine in o izdelovanju kmet. orodja v manjši meri. K tej razpravi so še pristavila nekatera jedernata pojasnila in scer: g. Pušenjak: Naj se v šolskem vrtu prideluje semenje boljših sadežev ter se razdeli med kmetovalce. Gosp. Cvahte: Učitelj naj o priliki poučuje tudi odraščene ljudi v cepljenju dreves in vinskih trt (posebno okuliranje). Gosp. Horvat: Naj se učencem priporoča zavarovanje poljskih pridelkov in poslopij. Gospod Bregant: Napreduvalni kmet. tečaji naj so na vsaki šoli; učenci že vsakdanji šoli odrasli naj bodo siljeni take tečaje obiskovati in na koncu se jim naj podelé drevesca iz šolskega vrta v spomin.

O zdravstvu v narodni šoli govoril je kratko pa prav temeljito g. Šadú iz št. Jurja na Ščavnici. Na koncu govora je stavil g. Frenensfeld načrt, kateri se je enoglasno vsprejel in kateri je že v „Popotnik-u“ št. 17 od 10. sept. t. l. bil ponatisnjen.

Tretja naloga je bila: „Učni red za nemščino na šolah s slovenskim učnim jezikom.“ Z žrebom je bil g. Erschenjak — sv. Peter za poročevalca odločen. Dalje o obravnavi te naloge glej „Slovenski Narod“, dopis iz Sv. Križa pri Ljutomeru.

Za tem poroča g. Šchetina — sv. Peter o delovanju odbora za sestavo domoslovja gornje radgonskega okraja. Potem sledi poročilo o pisanskem in risanskem orodju. Po sklepu učiteljstva se bodo v prihodnjem šol. letu v šolah obeh okrajev rabili izdelki g. E. Pretenhofer-ja v Gradcu.

Potem poroča g. Erschenjak v imenu kujižnega odseka za gornje-radgonski okraj in g. Horvat za Ljutomerski okraj o stanju okr. knjižnic. Na predlog g. Pušenjak-a — Čven in g. Bregant-a — Negova ostane lanski stalni odbor tudi za letos in sicer, Ljutomer: gg. Horvat Jože, Cvahte Simon in Frenensfeld Jože; Gornja Radgona: gg. Erschenjak Simon, Mihelič Jože in Košar Alois.

Omeniti še je tudi snažnih pisank in risank dvorazrednice na Čvenu in enorazrednice na Ščavnici, katere so vzbudile zaradi ličnega in lepega pisanja občno začudenje. Ne sme se pozabiti tudi razstavljenega nemega zemljevida Avstrijsko Ogerske države z najvažnejšimi rečmi. G. prvomestnik omeni o tej priliki veliko veljavo učnih pripomočkov, katere naj bi učiteljstvo samo izdelovalo.

Konečno se zahvali g. predsednik gg. poročevalcem in zapisničar-jema za trud ter sklene konferenco, katera je trajala 6 ur. —r.—

Iz Vojnika. (Pavel Kranje †.) Dne 15. okt t. l. umrl je v svojem rojstnem kraju, Črešencah pri Vojniku, g. P. Kranje def. podučitelj Teharski za dolgo plučno boleznijo. Bil je ranjki l. 1860 rojen ter l. 1880 po dokončanih študijah v Mariboru nastopil prvo svojo službo v Laporjah pri Slov. Bistrici. Ko je l. 1882 dobil službo v Teharjih, pristopil je takoj tudi Celjskemu učiteljskemu društvu, kojega delaven ud je bil do zadnjega časa. Bil je ranjci blag mladenč, prava „anima candida et pia“, ki se menda nikomur zameriti ni mogel. Za njegovo bogato, z vencí obloženo krsto šlo je razen 7 tovarišev in 4 duhovnov (sprevod

vodil je njegov brat, kaplan Pišecki) obilna množica žalujočega ljudstva. Pa žalost priklopila je do vrha, ko je domači g. župnik v lepih besedah opisal življenje in mišljenje dragega ranjcega; ne eno oko menda ni ostalo suho. G. tovariši zapeli so mu v slovo še „V spomin“ in njega besede „Bog vas obvar“, le pozabit me nikdar“ našle so glasen odmev v srcih poslušalcev. N. v m. p.!

Iz Notranjskega, 20. oktobra. Pravo si pogodil, dragi „Popotnik“, ko si v zadnji številki naznanil, da nam nameravaš za par kebrov oskrbeti ličen koledarček s šematizmom vsega slovenskega učiteljstva vred. Žalostno je bilo dosedaj gotovo to, da se vendar uže lepo število slovenskega učiteljstva nij uspelo toliko visoko, da bi zmoglo svoj slovenski koledar, brez katerega dandanes ne izhaja tudi zadnja kmetška koča. A tem žalostneje je bila pa še ta, da smo vsled pomanjkanja imenika vseh slovenskih učiteljev in učiteljic uže tako daleč prišli, da ni vedel tovariš za tovariša. Ker nam bode torej „Popotnikov koledar“ o tej zadevi dobro došel, bodi naša stanovska dolžnost, da tudi mi svoje zaspane kolege in druge šolske prijatelje malo podrezamo ter vsaj vsak še jednega naročnika omenjenemu podjetju pridobimo. Če bodemo storili mi, dragi sobratje, svojo dolžnost, gotovo jo bode toril tudi „Popotnik“, ter nas zopet prihodnje leto s takim koledarčkom in imenikom razveselil. *)

Ker je preteklo dne 20. avgusta t. l. uže celih šestnajst let, odkar nam § 33 šolskega in učnega reda nalaga odgovornost, da so pri vsakej šoli ugotovljene potrebne uradne knjige in spisi in ker ste minili uže tudi debeli dve leti, odkar je zagledal svet znani ministerijalni ukaz z dne 12. februarija 1884 govoreč o zmanjšanju uradnih pisarij, bi bilo baje uže vendar tudi čas, da bi se nas kranjskih ljudskih učiteljev — trpinov — kedo usmili ter nam oskrbel tiskovine za knjižnični zapisnik, zapisnik o razposojenih knjigah iz šolske knjižnice, zapisnik knjig za ubožne otroke in drugega potrebnega in nepotrebnega več; kajti drugače bode gotovo prej sodni dan, predno poneha tisto zoperno in zamudno rubriciranje in ravnilenje, katero se gotovo ne vjema z zgorej navedenim ministerijalnim ukazom. **)

Pri nas na Kranjskem imamo uže od nekedaj to smolo, da se vrši na šolskem polju vse tako bolj polagoma in previdno, zato pa tudi o tej zadevi še nijsmo tam, kjer bi uže lahko in morali biti. —k.

Ljubljana. (Občni zbor društva „Narodna šola“ z dne 6. oktobra t. l.) 14. opravilno dobo je zaključilo s tem občnim zborom prekorigno društvo „Narodna šola“. Žal da vdeležba ni bila tako velika, kakor bi bilo želeti v interesu društva in njega delovanja. Učitelji z dežele se to pot zborovanja večino zato vdeležiti niso mogli, ker imado povsod že dovolj posla s šolo; zakaj se ga mestni učitelji niso vdeležili, ne vemo si tolmačiti!

Predsednik gospod F. Stegnar otvoril je zborovanje s kratkim ogovorom in z običajnim poročilom o društvenem delovanju, kateremu smo povzeli sledeče: Društvo je imelo v pretečenem letu 1388 gld. 72 kr. dohodkov in 1357 gld. 4 kr. troškov, torej 31 gld. 68 kr. prebitka. Dasiravno je imelo društvo blizo 110 gld. dohodkov manj nego prejšnje leto, je vendar 66 ljudskim šolam in 63 učiteljem za 234 gld. 5 kr. več podpore naklonilo, nego prejšnja leta. Število plačujočih članov se je povišalo od 105 na 129, a vsota dobrotnih doneskov je padla od 1003 gld. 98 kr na 627 gld. 60 kr. Vzrok temu je, da so odpadla letos

*) Prav rad, ako mu letošnji ne povzroči materielne škode.

Vred.

**) Vse te tiskovine dobó se že davno v naši tiskarni.

Vred.

predavanja za društveno korist in društvo sploh narodnih krogov in v onej meri s prošnjami nadlegovalo kakor minulo leto. — Omeniti pa je vendar treba zdatnih podpor, ki so društvu tudi letos došle od naslednjih gospodov in društev: milostivi g. knezoškof dr. F. Misija je blagovolil postati ustanovnik z 20 gld.; vrhu tega je vložil še 30 gld. za društvene namene; visoki deželni zbor je daroval 100 gld. istotako sta podarila sl. mestni zbor in slavna kranjska hranilnica po 200 gld. slavni društvu meščanske vojašnice in pomočno društvo ste iz lastne inicijative največ na predlog g. Horaka votirali „Narodni šoli“ po 10 gld. Tudi gg. učitelji F. Burnik, J. Benedek, J. Dimnik, A. Koncilija, J. Novak, J. Gantar in A. Funtek so nabrali za društvene namene 82 gld. 97 kr.

Ker so bila društvu taka sredstva na razpolago, je ono tudi skrbelo, da vresniči ukrepe prejšnjih občnih zborov glede izdavanje knjižic za mladino. Mej letom je izdalo knjižico „Prizori iz otroškega življenja“, katero je spisal učitelj A. Funtek. Knjige se je že precej razpečalo in je upati, da bo društvo kmalo izdalo drugi zvezek z enako zanimivo tvarino.

Tudi šolskega blaga se je izvedlo toliko, kakor do sedaj še nikoli. Iz tega je sklepati, da učiteljem blago, katero „Narodna šola“ prejema iz zaloge tvrde Grubbaur v Lincu, popolnoma ugaja; ker g. zalagatelj tudi obeta vsem terjatvam popolnoma zadostiti, sklene zbor tudi nadalje, naročati blago pri napominani tvrdki; zbor sklene nadalje tudi vprihodnje izdajati slovenske knjižice. Glede na to, da se bavi naša družba sv. Cirila in Metoda z idejo ustanoviti prav veliko otroških vrtov, izdalo bo društvo na predlog g. Močnika najpred knjigo našim vrtnaricam v pomoč. — V obzor so bili voljeni po listih naslednji gospodje: Ant. Funtek, Fran Govekar, Matej Močnik, Hinko Podkrajšek, Andrej Praprotnik, Fran Praprotnik, Feliks Stegnar, Ivan Tomšič, Andrej Zumer. Zborovanje sklenil je g. predsednik Fel. Stegnar, kateremu naj tu izrečemo za njega trudoljubivo delovanje na polju narodnega šolstva zahvalo vsega slovenskega inteligentnega učiteljstva, s trikratnim slava na presvitlega vladarja, kot prvega zaščitnika ljudskega šolstva. Zahvalo izrekel je zbor tudi sl. mestnemu zastopu, ki je blagovolil društvu za čas zborovanja prepustiti mestno dvorano. —j—

Novice in razne stvari.

(Presvitli cesar) podaril je šolski občini Tržišče na Dolenjskem za zgradbo šole 300 gld.

[Izpraševalna komisija] za ljudske in meščanske šole z nemškim in slovenskim poučnim jezikom v Ljubljani sestavljena je tako: prvomestnik Blaž Hrovath, ravnatelj učiteljišču, njega namestnik Fran Kreminger, realčni profesor. Člani: okr. šolski nadzornik in profesor Jak. Vodeb, profesorji Josip Celestina, Viljem Linhart, Eduard Samhaber in Vilibald Zupančič, nadučitelj L. mestne ljudske šole Andrej Praprotnik, vadnični učitelj Ivan Tomšič in glasbeni učitelj Anton Nedved.

[V Goriško izpraševalno komisijo] so imenovani sledeči gospodje: dr. Tili Schreiber, ravnatelj više realke (ravnateljem komisije); Franc Hafner, ravnatelj ženskega učiteljišča (ravnateljevim namestnikom); profesorja na realki, Fr. Erjavec in Fr. Plohl; okrajna šolska nadzornika Fr. Vodopivec in Jos. Culot; glavni učitelji dr. Fr. Kos, mons. Jos.

Marušič, Jos. Motz in Iv. Trojanšek, vadnična učitelja Vinc. Dittrich in Iv. Mercina. Izpraševalni jezik je slovenski in italijanski.

[Otroški vrt] otvoril se je dne 1. t. m. v Kamniku. Ustanovitelj in vodja mu je okrajni šolski nazornik, g. Andrej Žumer, vrtnarica pa gospica Ana Jereb iz Ljubljane.

[Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani] imelo je dne 4. oktobra svojo V. sejo, pri kateri se sklene poljudni spis o družbi v mnogih izstisih razširiti, da bi se tudi bolj priprosti ljudje zanjo vneli.

[Poročilo o IV. dež. učit. konferenci] smo morali radi preobilne že stavljene tvarine to pot odložiti. Hočemo mu pa zato prihodnjic odmeriti več prostora.

[Družbe sv. Mohora odbor] razpisuje za leto 1887 pisateljem v spodbujo in podporo sledeča družbina darila. A) Dve sto in deset goldinarjev za šest krajših izvirnih povestic vsakej po 35 gld. ki obsega vsaj pol tiskane pole. B) Sto in štirideset goldinarjev za štiri poučne spise raznega zapadka, vsakemu po 35 gld. v obsegu pol tiskane pole.

[Na gimnazijah avstrijskih] število dijakov od 1851 leta vedno narašča. Samo od leta 1878 do 1883 bila je izjema, takrat se je število zmanjšalo za 1000. Primerjamo li samo vsako deseto leto, kaže se nam, da je bilo 1851 na vseh gimnazijah 21.000, 1861 l. 27.000, 1871 l. 30.000, 1881 l. 44.000, letos pa je že 56.382 gimnazijcev. Jednako naraščalo je število gimnazijskih abiturijentov, 1851 l. bilo jih je 945, 1861 1297, 1871 1885, 1881 2307, 1885 pa 2511.

[Koliko je ljudi na svetu.] Po najnovejših podatkih zračunilo se je, da je na vsej našej zemlji 1485 milijonov ljudi. Kristijanov je 448 milijonov, namreč 225 milijonov katolikov, 128 milijonov protestantov in 87 milijonov pravoslavnih. Muhamedovcev je 171 milijonov, drugih veroizpovedanj pa 859 milijonov. Evropa ima 329 milijonov prebivalcev, mej njimi tretjina Slovanov.

Vabilo. „Pedagogičsko društvo“ za učitelje in šolske prijatelje bode imelo zborovanje v četrtek dne 4. novembra t. l. v Št. Jerneju na Dolenjskem ob 10. uri dopoldne v šolskem poslopju. Spored zborovanju je: 1. Zapisnik zadnjega zborovanja. 2. Dopisi. 3. Govor g. Iv. Lapajneteta: „Dolenjci s stolišča omike in napredka“. 4. Razpravljanje gg. Lov. Abrama in Fr. Lundra o „uplivanju učitelja na kmetijsko gospodarstvo sploh in s posebnim obzirom na sadjerejo“. 5. Pojedini nasveti. K mnogobrojni udeležbi vabi učitelje in šolske prijatelje odbor.

Vabilo. Celjsko učit. društvo ima v četrtek, dne 11. novemb. t. l. ob 11. uri dopoldne v celjski okoliški šoli svoj mesečen zbor. Dnevni red: a) Zapisnik. b) Društvene reči. c) Poročilo o IV. dež. učit. konferenci štajerski, poroča g. A. Brezovnik. d) O varstvu živali. gov. g. Ig. Zupan. e) Nasveti. — Za obilno udeležbo prosi uljudno odbor.

Vabilo. Okrajno učiteljsko društvo ptujsko zboruje dne 2. novembra t. l. ob 11. uri v okoliškejši šoli s tem le vsprejedom: 1. Zapisnik. 2. Poročilo g. Robiča o zborovanju dež. uč. konference. 3. Poročilo g. Robiča o obravnavi šol. zamud. 4. Prostovoljno prednašanje. 5. Nasveti. K prav obilnej udeležitvi vabi odbor.

Vabilo. 3. novembra t. l. dopoldne blagoslavlja in otvori se na Velki (pri Marija Snežni blizo Cmureka) novo šolsko poslopje za tri razrede in so povabljeni č. gg. učitelji kakor gspd. učiteljice, da se te svečanosti v prav obilnem številu udeležé. Na Velki 23. oktobra 1886.

Šolsko vodstvo.

Spremembe pri učiteljstvu.

Gospod Karol Valentinič, nadučitelj v Hrastniku gre za učitelja in prov. vodja v Laški trg; g. Franc Slane, poduč. pri sv. Lovrencu na dravsk. polju, pride v Blanco; g. Franc Zemljič, poduč. pri Kapeli, gre v Griže; gospdč. Irma Cserny, poduč. v Dobovi, pride v Vojnik. Na novo nameščeni so mariborski učiteljski pripravniki: gosp. Osvald Pustišek kot prov. učitelj v Blagovni; g. Srečko Eksel kot podučit. v Rajhenbergu; g. Jakob Stante kot poduč. v Dobovi; g. Ivan Korderman kot poduč. pri sv. Andreju v Halozah; g. Peter Kresnik kot poduč. pri Mariji Snežni; g. Anton Godec kot uč. supl. v Lembahu. — G. Andrej Močnik pride za supl. v Svetinje (Ormož); istotako g. Ant. Topolovec na Ptujsko goro; g. Jakob Goznik k sv. Barbari v Halozah in g. Josef Seifried k Zgornji Šent-Kungoti. — Gospod Paul Kreinz poduč. v Teharjih je umrl. N. v. m. p.!

Naznanilo.

V letošnjem jesenskem obroku se pričnejo izpiti sposobnosti v Mariboru dne 15. novembra t. l. Semkaj namerjena in po okr. šolsk. svetu poslana oglasila kandidatov, kateri hočejo za nemški in slovenski učni jezik ali samo za enega teh jezikov dobiti osplobljenost poučevanja, se sprejemajo do 13. novembra t. l.

C. kr. izpraševalna komisija v Mariboru, dne 12. oktobra 1886.

Jurij Kaas,
tač. ravnatelj.

NATEČAJI.

Štv. 291.

Učiteljsko mesto.

Na novo ustanovljeni trirazredni ljudski šoli v Šmartnem pri Slovengradcu se mesto učitelja (oz. učiteljice) z dohodki po IV. plačilni vrsti in prostim stanovanjem umešča. —

Prosilci in prosilke naj vložijo svoje redno obložene prošnje vsaj do 1. grudna t. l. pri kr. šolskem svetu v Šmartnem.

Okr. šolski svet Slovengradec, dne 13. oktobra 1886.

Predsednik:
Finetti s. r.

Štv. 492.

Podučiteljsko mesto.

Na dvorazredni Cesarjevič-Rudolf. ljudski šoli v Globokem se mesto podučitelja z dohodki po IV. plačilni vrsti in prostim stanovanjem stalno, oziroma provizorično umešča.

Prosilci za to mesto naj svoje redno obložene prošnje vložijo potom predpostavljenej. okr. šol. sveta do 20. novembra 1886 pri kr. šol. svetu v Globokem (pošta Brežice).

Okr. šolski svet Brežice, dne 12. oktobra 1886.

Predsednik
Rupnik s. r.

Štv. 713.

Učiteljsko mesto.

Na novo ustanovljeni enorazredni ljudski šoli v Liboju se služba učitelja z dohodki III. plačilne vrste in prostim stanovanjem definitivno, oziroma tudi provizorično umešča.

Prosilci za to mesto naj svoje redno instruirane prošnje z dokazom, da so sposobni poučevati tudi subsidarično v katoliškem verouku, vložijo potom predpovljenega okrajn. šolskega sveta do 15. novembra 1886 pri krajnem šolskem svetu v Liboju (pri Celju).

Okr. šolski svet Celje, dne 10. oktobra 1886.

Predsednik:
Netolizka s. r.